

Dedicated by Ari Weisberg, Anne Weisblatt, and Sydney and Leah Werberger

שתילת זרעי פרי

1. ויקרא יט:כג

וְכִי־תִבְנוּ אוֹתָהֶם אֶלֶּה־אֶרֶץ וְנִטְעַתֶּם פְּלִיעֵץ מֵאֲזָל וְעֶרְלֹתָם עֶרְלֹתוֹ אֶת־פְּרִיָּו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֶרְלִים לֹא יֵאָכֵל:

2. ספרא קדושים פרשה ג סוף פרק ה

אין לי אלא שנטע אגוז ושקד, נטע ייחור מנין תלמוד לומר כל עץ

3. קרבן אהרן קדושים פרשה ג סוף פרק ה

תלמוד לומר כל עץ. דחייב אעץ, ולא תלה הדבר בנוטע, דמלת כל מרבה כל הנוטעים כל עץ מאכל

4. רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק י הלכה יא

אחד הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן או שעקר את כל האילן ממקומו ונטעו במקום אחר הרי זה חייב בערלה, ומונה משעת נטיעתו, זעזעו ולא עקרו ואח"כ מלא סביבותיו בעפר, אם יכול לחיות אילו לא מלא סביבותיו ה"ז פטור, ואם לאו הרי זה כמו שעקר ונטע וחייב.

5. ויקרא יט:ט

אֶת חֲקֹתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהַמֵּתֵדָה לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים וּבְגֵד כְּלָאִים שְׁעִטְגוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ

6. דברים כב:ט

לֹא־תִזְרַע כְּרִמְךָ כְּלָאִים פְּרִתְקִדֵּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֶת הַכֶּרֶם:

7. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי אילן סימן רצה

מותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד. וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרעם כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד, בין אילן בירק, בין ירק באילן, בין ירק בירק שאינו מינו, ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק.

8. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי הכרם סימן רצו

הזרוע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם, הרי זה לוקה שתיים, אחת משום שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, ט) ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט) ואינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט) עד שיזרע בא"י חטה ושעורה וחרצן במפולת יד.

9. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת כלאים פרק ח הלכה א

כתיב [דברים כב ט] לא תזרע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אמר אפי' מין אחד. על דעתיה דרבי יונתן כתיב [ויקרא יט ט] שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים. חברייא אמרין להחמיר עליו אפילו מין אחד. על דעתיה דרבי יאשיה שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים. חברייא אמרין להתרייה שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה...

רבי יודן קפודקיא בעא קומי רבי יוסי תמן את אמר אין זרעי אילן קרויין זרעים. והכא את אמר זרעי אילן קרויין זרעים. אמר ליה תמן מיעט הכתוב את שאין דרך בני אדם להיות קורין זרעים. ברם הכא ריבה הכתוב [ויקרא יא לז] על כל זרע זרוע אשר יזרע

10. פני משה מסכת פאה פרק א הלכה ד

תמן. גבי כלאים מיעט הכתוב לזרע האילן דלא דברה התורה אלא בסתם זרע שדך בני אדם להיות קורין זרעים אבל זרע אילן שכן אין דרך בני"א להיות קורין אותן זרעים [דף ח עמוד א] אלא נטיעות קורין אותן דלא מצינו בשום מקום דקאמר הזרוע אילן אלא הנוטע:

11. רמב"ם הלכות כלאים פרק ה הלכה א

הזרוע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם הרי זה לוקה שתיים, אחת משום שדך לא תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים.

12. מלבי"ם התורה והמצוה ויקרא יט סימן נט

ונטעתם כל עץ: מצאנו בנטיעת האילנות ג' לשונות -- נטיעה, זריעה, שתילה. ויש הבדל ביניהם בלשון. פעל נטע הונח על שמניח גרעיני הזרע בארץ שמהם יצמחו האילנות. ופעל זרע לא מצאנו באילנות רק על ההרכבה -- "ויתנהו בשדה זרע" (יחזקאל), "ובבקר זרעך תפריחו" (ישעיהו יז) שמדבר שם בהברכת כלאים מין בשאינו מינו. וכן "שדך לא תזרע כלאים" שאין אסור אלא הרכבת אילן באילן כמ"ש ביורה דעה (סימן רצה). ומה שאמרו ב"לא תזרע כרמך כלאים" שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד שבזה יצדק "זריעה" משום החיטה ושעורה שהם הרוב, כי על החרצן לבדו שייך לשון נטיעה. ועיין בירושלמי (פרק קמא דפאה משנה ו) (תמן אמרין זרעי אילן קרוים זרעים... ברם הכא ריבה הכתוב "על כל זרע זרוע אשר יזרע" וכבר כתבתי כן למעלה) סימן מט. (זה שאמר בספרא פרט למרכיב ולמבריד שזה מיוחד בלשון "זריעה", לא "נטיעה"....)

ופעל שתל הונח על עץ שעוקרים אותו ממקומו ושותלים אותו במקום אחר כמ"ש בעכו"ם (דף יט) "והיה כעץ שתול" אמר ר' ינאי כעץ שתול ולא כעץ נטוע, כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכן דרש כזה כמה דרשות בבראשית רבה (פרשה כו) ובמדרש שוחט טוב (סימן א) על "והיה כעץ שתול" ועל "שתולים בבית ה'" על נטיעת האילן ממקום למקום, עיי"ש וכן פעל "שתל" שנמצא ביחזקאל (סימן יז וסימן יט) מדבר בנטיעה ממקום למקום. וז"ש בספרא אין לי אלא שנטע אגוז ושקד. נטע יחור מנין? ר"ל כי הלא זה ההבדל בין "נטע" ובין "שתל", שהנטיעה הוא שנטע הגרעין. והשיבו ת"ל "כל עץ, שהגם שמובן המדויק של "נטע" היא על נטיעת הגרעין, בכל זאת בדרך ההרחבה היא ענין כולל ובפרט כשבא על העץ כמו "לא תטע לך אשרה כל עץ" שמובן ממנו גם אם נטע עץ שלם וכן בבראשית רבה (פרשה טו) על מה שכתוב "ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע" אומר אמר ר' חנינא כקרני חגבים היו ועקרון הקב"ה ושתלן בגן עדן כי במ"ש "ארזי לבנון אשר נטע" מדבר בנטיעת ארזים, לא מגרעיני הזרע. וכן מ"ש "ונטעתם כל עץ" כולל גם הנוטע יחור.

13. אגלי טל ביאורים מלאכת זרע

ויותר נכון לומר דס"ל דשאני נטיעת עצים לצורך הפרי מנטיעת העצים לצורך העצים גופייהו. דגם בלא"ה נטיעת אילן לצורך העצים הוא ממש כמו זרע דמה לי הניח הזרעים בארץ או הגרעין או אפי' תוחב היחור בארץ וממש מלאכה אחת היא. אבל הנוטע לצורך הפרי שהפרי לא יגדל בארץ רק ע"י אמצעות האילן בזה ס"ל דהוא רק תולדה דאינו ממש זרע רק בדומה לו. [ועל העצים אין לחייבו דאין מחשבתו על העצים ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה] ולפי"ז שוב לא נוכל לומר שיהי' אב מחמת שהי' נטיעת עצים במשכן שהרי אינו ממש כמו נטיעה דהתם רק דומה לו כמו שדומה לזרע. והיוצא לנו מזה שנטיעת אילנות לצורך העצים. גם הי"א מודים שהוא אב מלאכה:

14. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכז

ונראה דגם באילנות אם זרע אילן עובר דזריעה זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע ואף דבכלאי זרעים א"ח אם זרע זרע אילנות ער"מ פ"ח דכלאים ובהרמ"ח פ' קדושים אבל כאן דכתיב שדך לא תזרע ואין מפורש איזה זריעה נ"פ דזריעות זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע

15. שבת הארץ קונטרס אחרון אות ו

כבר העירותי במבוא פ' ד'. שעיקר החילוק בין זרע לנוטע הוא דוקא בנוטע יחור, שהוא חלוק בצורתו מזריעה שזרעין זרעים ותבואה, אבל אם הוא נוטע אילן ע"י זריעת גרעין, אע"פ שבלשון חכמים ג"ז בכלל נטיעה הוא *ע"ש פעולתו היוצאת שמצמיח אילנות. והבאתי שם מהא דערלה ספ"א נוטעין יחוד של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה, ומ"מ הוא בכלל זריעה בלשון הרמב"ם בה' כלאים פ"א ה"ו. וכ"מ מהא דרבי יאשיה דדריש כרמך לא תזרע כלאים, שאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד (ברכות כ"א וכו"ד), כמו שפירש"י דהו"ל כלאי זרעים וכלאי הכרם כאחת, והיינו דזריעה דקרא קאי גם אכרם, והוא נטיעה זו בכלל זריעה, ולהיפך בזרעים כה"ג הוא בכלל זריעה. ולפי"ז בירקות שדרכם לזרע זרעוני גינה במק"א בערוגה בדוחק' ובשיצמחו עוקרים אותם ושותלין אותם דרך שתילה בפזיזור, הזריעה הראשונה היא מה"ת, והשני מדרבנן. וסי' לדבר: ויטע ד' אלקים גן בעדן, ואיתא במד"ר בראשית פט"ו על פסוק זה, דויטע ד / וארזי לבנון אשר נטע, אר"ח כקרני חגבים היו ועקרון הקב"ה ושתלן בתוך ג"ע, שנראה דזריעה ע"י גרעין, אפילו לצורך גידול אילנות, ראוי להקרא בתורה בלשון זריעה, שמ"מ לענין הפעולה עצמה הרי היא זריעה" ולהיפך בזרע זרעים בדרך שתילה הרי היא שתילה, והוי בכלל נטיעה... ומ"מ בלשון חכמים יוכל הוא להכלל ג"כ בכלל נוטע....

16. רב יחיאל מיכל הרב טיקוצינסקי, ספר השמיטה פרק ג סימן א אות ט

ואסור לנטוע כל שום נטיעה יחור וענף ויש אומרים שאיסור זה אינו אלא מדרבנן אולם כל זה אינו אלא בנטיעת יחור וכדומה אבל בזריעת גרעין של אילן מסתבר שלכל הדיעות הוא בכלל שדך לא תזרע וראיתי לאחר מגדולי ישיבתנו בכרם ציון שדא בזה נרגא מירושלמי סאה פ"א ד' תמן אמר זרעי אילן קרואין זרעין וכאן את אמר זרעי אילו אינן קרואין זרעים א"ל תמן מיעט הכתוב שאין דרך בני"א קרואין אותם זרעים הכא ריבה הכתוב בו הרי שזרעי אילן אינם קרואים זרעים וכ"כ הר"ח במוע"ק ב: דאין ורעים אלא בתבואה כו' ובאילנות שייך נטיעה כו' עכת"ד אבל אף שכן אמנם בלשון בני"א אין זרעוני גינה נקראים זרעים הנה בנוגע לפעולה הרי גם זו זריעה ועד"ז הזכיר גם הגרא"י קוק זצ"ל שם ועם זה הביא שם שכנגד זה בשותל לפת וצנונית נקראת נטיעה מעשרות פ"ה ב' ומנחות ע

17. חזון איש שביעית יז:כ

ונראה דאף נוטע גרעין לא חשיב זורע וכדאמר פאה פ"א ה"ד זרעי אילן אינן קרוים זרעים

השתלת שתיל עם אפרו

18. רב יחיאל מיכל הרב טיקוצינסקי, ספר השמיטה פרק ג סימן א אות י

אסור להעביר שתיל ממקום למקום ואם העתיקו השתיל עם אפרו בשעור שיכול לחיות בו שאין זו נטיעה לענין ערלה מסתבר שגם בשביעית אין זו זריעה אעפ"י שבשביעית יש גם עשה ושבתה הארץ אין זה נחשב לעבודת הארץ ומכל שכן שאין להחמיר להעביר שתיל עם אפרו מעציץ שא"נ לעציץ אחר שא"נ

19. שו"ת אז נדברו (בנימין זילבר) חלק ד סימן סט

שאיילה: בספרו של כבודו הלכות שביעית במהדורה שיצאה לאור בשנת תש"כ נפסק סימן ב' ס"ק ע' בכסא דוד שגם שתיל שכבר נקלט במשתלה ועוקרין אותו עם אפרו אסור לנטעו שוב בשביעית כיון שיש כמה הרהורי דברים בנדון הלכה זו יענה לי כבודו בבקשה על מה שאציע כי ללמוד תורה אני צריך בספר השמיטה של הרב טיקוצינסקי בחלק ג' עבודת השדה והאילנות בפרק אסור זריעה ונטיעה ס"ק הוא פוסק מפורש "ואם העתיקו השתיל עם אפרו בשעור שיכול לחיות בו שאין זו נטיעה לענין ערלה מסתבר שגם בשביעית אין זו זריעה. אני רואה שכבודו לא חש לדמיון לערלה ולמה.

א) יתכן לומר ששביעית שונה בזה מערלה כי בערלה אנו מסתכלים על האילן וכיון שהאילן לא נפסקה חיותו כיון שהוא מעורב עם עפר שהוא יכול להיות בו א"כ אין זו נטיעה הדשה לגבי האילן אך בשביעית עבודת הקרקע היא הקובעת וגם בכהאי גוונא זו נטיעה כמו שברור שהוא יעבור באסור שבת אם ינטע אילן גם אם יהיה עם אפרו

ב) יתכן גם לאסור כאן מדין העשה ושבתה הארץ וראיתי אומרים שגם במקרה דאין אסור הלאו של עבודת הארץ יש תמיד העשה של ושבתה הארץ אלא שבזה אני מסתפק אם זה נכון שהרי מהיכן אנו יודעים מה היא מניעת השביתה לארץ אלא שזה גילתה לנו התורה מה הם המלאכות האסורות ומלאכות אלו כשנעשות בארץ גורמים את מניעת שביתה וא"כ לפ"ז לא יתכן שיעבור העשה במה שאינו עובר בלאו כמו שעוברים על שביתה בהמתו בשבת רק אם עובדים בבהמה באחד מל"ט מלאכות האסורות בשבת

יתכן שלכבודו יש טעמים אחרים לפסק זה אבקש מאד מכבודו שיענה לי כי הוא יעשה עמדי בזה הסד רב המוקירו ומכבודו כערכו הרם צ' פריינד פרדס חנה

תשובה

לעצם הדבר כוונת להאמת בכל הדברים שכתבת ויש בזה הלאו דנטיעה וגם העשה דושבתה הארץ שהרי נעשה מעשה נטיעה במה שבטלו להארץ ומתחיל לינק ממנה אף שהשרשים עדיין לא נכנסו להארץ כמו בכל זריעה בשביעית וחייב תיכף וכמו שכתבתי בברית עולם על שביעית סימן א' סעיף ט' ודברי ספר השמיטה תמוה...

נטיעת עצים בערב שביעית המשתרשת בשביעית

20. משנה מסכת שביעית פרק ב משנה ו

אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ורבי שמעון אומרים לשתי שבתות:

21. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ט עמוד ב

תנו רבנן: אחד הנוטע, אחד המבריך, אחד המרכיב, ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה - עלתה לו שנה, ומותר לקיימן בשביעית. פחות משלשים יום לפני ראש השנה - לא עלתה לו שנה, ואסור לקיימן בשביעית.

22. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף י עמוד ב

ואלא מאי, ר"א - שלשים ושלשים בעי! דתנן: אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה, ואם נטע והבריך והרכיב - יעקור, (דברי רבי אליעזר). רבי יהודה אומר: כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים - שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: שתי שבתות. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: לדברי האומר שלשים - צריך שלשים ושלשים, לדברי האומר שלשה - צריך שלשה ושלשים, לדברי האומר שתי שבתות - צריך שתי שבתות ושלשים יום. ואי נמי כרבי יהודה סבירא ליה - שלשה ושלשים בעי! - אלא, לעולם רבי מאיר. וכי קאמר שלשים - לקליטה.

23. רש"י מסכת ראש השנה דף י עמוד ב

צריך שלשים ושלשים - שלשים לקליטה, ושלשים לתוספת, כרבי אליעזר.

24. תוספות מסכת ראש השנה דף י עמוד ב

ומפרש ר"ת דה"ק ר"נ לדברי האומר ל' לקליטה בשביעית צריך שלשים ושלשים לענין ערלה פי' ולא אתי לפרושי מתני' אלא מערלה אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט בשביעית עצמה ולר' יהודה דקולטת בג' ימים מותר לקיים כיון דלא נקלט בשביעית אף על פי שנטעה באיסור בתוספת שביעית ג' ימים לפני ר"ה ואורז ודוחן ופרגין ושומשמין שזריעתן באיסור מלאכה דאורייתא כדכתיב (ויקרא כה) לא תזרע ואסירי בתוספת שביעית מ"מ לא חיישינן ובלבד שישרישו לפני ר"ה

25. חידושי הר"ן מסכת ראש השנה דף י עמוד ב

לפיכך נראין דברי ר"ת ז"ל שפי' דקליטה ונטיעה בתוס' שביעית לא מתסרי משום דאין תוספת שביעית אסרה אלא בחרישה כדכתיב בחריש ובקציר אבל בנטיעה לא. וטעמא דמלתא משום דכל חורש ערב שביעית מועיל בחרישתו אפי' בשביעית אבל נוטע כל שהשריש לפני ר"ה סגי דאי משום דהולך וגדול אף בשביעית כל האילנות נמי מגדל גדל וא"כ לעולם יהא אסור ליטע אלא ודאי נטיעה בתוס' שביעית שריא.

26. חידושי הרמב"ן מסכת ראש השנה דף ט עמוד ב

ויש לפרש ולומר דודאי אסור ליטע ערב שביעית אלא בכדי שתקלוט ותעלה לנטיעה זו שנה קודם שביעית, לא משום תוספת שביעית שאין תוספת אלא בחריש הנכנס לשביעית, אלא גזרת חכמים היא מפני שאדם מונה שנים לערלה ולרבעי וכל [ש]שנה ראשונה שלו שביעית היא יאמרו בשביעית נטע לפיכך אמרו יעקור, אא"כ קלטה ואחר קליטה עלתה לו שנה לנטיעה זו בשלשים או ביום אחד כדי שתמנה שביעית שנה שניה שלה, וכענין הזה ראיתי להרמב"ם ז"ל.

27. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ג עמוד ב

ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלו. אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו, ואמרי לה ריש לקיש לרבי יוחנן: רבן גמליאל ובית דינו היכי מצו מבטלי תקנתא דבית שמאי ובית הלל? והא תנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין! אשתומם כשעה חדה, אמר ליה: אימור כך התנו ביניהן: כל הרוצה לבטל - יבוא ויבטל. - דידהו היא? הלכה למשה מסיני היא! דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן: עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים - הלכה למשה מסיני. - אמר רבי יצחק: כי גמירי הלכתא - שלשים יום לפני ראש השנה, ואתו הני תקון מפסח ומעצרת.

28. תוספות רי"ד מסכת מועד קטן דף ג עמוד ב

ומאי דאמרי' נמי כי אתא הילכתא שלשים יום לפני ר"ה אתי ב"ה וב"ש ותקין מן הפסח עד העצרת כל זה מדבר בחריש שהוא עושה לצורך שביעית אבל זה שנוטע כדי שיתקיים לכמה מותר ואינו חייב להרחיק מראש אלא כשינטור /כשיעור/ שתקלוט הנטיעה קודם ר"ה שאם לא תקלוט מקודם לכן וקולט בשביעית הו"ל כאלו נטע בתוך שנה שביעית ויעקור

29. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכו

ויש לחקור אי נימא דאין איסור זריעה בתוס' שביעית אפשר מותר לזרוע מן התורה עד ר"ה אף שתשרש בשביעית מ"מ ה"ל כמו שבת וי"ט דמותר לעשות מלאכה עד חשיכה אף שהמלאכה נעשית בשבת פותקין מים כו' כמ"ש לעיל פרשת אמור. או אפשר כיון דכבר כ' דמצווים אנחנו על שביתת קרקעות בשמיטה וכה"ג בשבת אסור לב"ש משום ש"כ כמבואר בשבת דף י"ח ה"נ אסור השרשה בשמיט' מחמת שביתת קרקע. או אפשר דש"ק דאסרה תורה היינו הא דמפורש בקרא כגון זריעה וזמירה עוברים ג"כ על ש"ק אבל בשאר דברים אינו בכלל ש"ק דזריעה משמע זריעה דוקא ולא השרשה א"כ לא קאי כלל העשה דש"ק רק על זריעה וזמירה ולא השרש' ויש לפלפל הרבה בסוגיא דר"ה ואכ"מ.

30. חזון איש שביעית יז:כה

ובזמן הזה אין נוטעין כמש"כ הר"מ פ"ג הי"א ומשום שמונין לשביעית, אבל נראה דזורעין עד ר"ה דלא שייך בו מנין, ומיהו אפשר לזרוע שתקלוט בשביעית אסור, ועיי' לק' ס"ק נ"ו 'ומשום שביתת הארץ לא שייך דלא נאמר אלא בעובד בה עכו"מ' [וכמש"כ תו' ע"ז ט"ו ב'] שהרי מותר להשקות בשביעית מה"ת ולא אסרה תורה אלא אבות ופעולת הקרקע שהיא בלא מעשה כלל גריעא מתולדה וכה"ג גס הארס מותר בה, ומיהו י"ל דנהי דצמיחה וגידול מותר [וראיי' שאינו חייב לעקור הספיחין והאילנות] מ"מ קליטה הוא זריעה ממש ואסור, ובתו' ע"ז שס משמע שאין האיסור של שביתת השדה תלוי בבעלות אלא העובד בשדה עובר ובקרקע תלויה והעבירה נעשה בקרקע, אבל אם עובד בה עכו"מ בשכירות אין ישראל עובר משום שביתתה ולכך לא שייך גזירת שאנה ינסינו, אבל בתוס' הר"א ענ מס' ע"ז מבואר דמצווה על שביתת שדהו ממש וכ"כ ריטב"א שם,

מיהו קשה למ"ד תולדות דאורייתא למה אינו עוקר האילנות והספיחין וע"כ שאין שביתת הארץ כשביתת בהמתו אלא שתהא שובתת ממלאכת אדם בה, אבל לנטוע קדם שביעית שתקלוט בשביעית מותר מה"ת,

31. חזון איש שביעית כב:ה

ה) במש"כ סי' י"ז ס"ק כ"ה כ"ו להסתפק אי מותר לזרוע כזה"ז כדי שתקלוט בשביעית נראה דכיון דלא נזכר בגמ' ופוסקים לאסור אין לנו לחדש איסורים ואע"ג דמצינו חומרא בנקלט בשהיעית יותר מנקלט בע"ש זהו דוקא בזמן שתוספת שביעית נהוג אבל בזה"ז אין שום איסור מחמת תוספת, וההיא דירושלמי דאסר רבי לחרוש תוך ג' ימים לר"ה נמי בזמן שתוספת אסור ומפני שתוך ג' ימים תהא החרישה ע"מ לזרוע תהא האיסור יותר חמור מפני שנקלט בשביעית אסר רבי אף שחורש לצורך ששית, ונראה דבזה"ז נוטע אילן סרק עד ר"ה כמו זריעה כיון דלא שייך בו מונין, וכן מבריכים בשלא פסקה מן האב ומרכיבין באילן מאכל כיון שאין מונץ מההרכבה וברייתא דר"ה כללה ערלה ושביעית ודינן אחד וכל שאין מונין לערלה אין איסור שביעית, ואף דנטעו לסייג וגא להרכיב בזה"ז מותר שהרי מונה מנטיעה ראשונה כמש"כ הגר"א יו"ד סי' רצ"ד ס"ק מ"ח

32. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן נא

בענין איסור זריעה ונטיעה קודם ר"ה של שביעית /הערת המחבר/ +[הערה זו ושלאחריה אשר נדפסו בכרס ציון ח"ד בשנת תרח"ץ - היו למראה עיני מרן החזו"א זצ"ל, וראה מה שהשיב ע"ז במכתב הנדפס בספרו הלי' שביעית סי' כ"ו אותיות ב' וגי'.] + דין זה שלא לזרוע לפני שביעית בפחות מג' ימים לא הובא כלל להלכה, ורק המני"ח במצוה שכ"ו מסתפק בזה, ולכן היה נלענ"ד דכיון שבעיקר דין זה שמצווים על שביתת השדה בשביעית כמו בשביתת בהמה בשבת לא מודו ביה כו"ע וכמו"ש שהוא רק לדעת התוס' רי"ד בע"ז ולא לדעת התוס' שם בדף ט"ו ע"ב, וכיון שגם לענין שביתת בהמה כל שהוא עצמו לא אסור בשבת אלא משום שבות לא גזרו כלל בבהמה כמבואר בריש פ' מי שהחשיך, נראה דאף שבעיקר דין שביעית בזה"ז מסתבר שתקנו כעין דאורייתא וגזרו חובת שביתה גם על השדה, מ"מ אם רואה אדם שעכו"ם עושה בשדהו עבודה דרבנן אפשר שאינו מחויב למנעו, וכן משמע קצת מירושלמי פ"ג גבי מנער צאן ממקום למקום עייש"ה, וא"כ נראה דכיון דבשביעית קיי"ל דלא אסור מה"ת אלא מאי דכתיבי בקרא להדיא אפשר שגם השרשה בלא זריעה איסורה רק מדרבנן וממילא אין מוזהרין בזה על שביתת השדה ומותר לזרוע לפני שביעית כמו שמותר לזרוע לפני השבת,

אולם מפורש כתב התוס' רי"ד בר"ה ובמו"ק ז"ל: ואינו חייב להרחיק מראש אלא כשיעור שתקלוט הנטיעה קודם ר"ה שאם לא תקלוט מקודם לכן וקולט בשביעית הו"ל כאילו נטע בתוך שנה שביעית ויעקור עכ"ל. וכ"כ גם הר"י קורקוס ז"ל בפ"ג משמיטה עיין שם, ואפשר דלשיטתו שמצווים בשביעית על שביתת השדה יש בזה איסור תורה. גם נראה דבהא דתנן בשביעית פ"ב מ"ו אין נוטעין ערב שביעית פחות מל' יום מבואר דלדעת רש"י והר"ש והרא"ש שלא הזכירו כלל הטעם של מונין לערלה יש איסור לנטוע בערב שביעית אם הקליטה תהא בתוספת שביעית וא"כ כ"ש שאסור לנטוע בזה"ז אם הקליטה תהא בשביעית, וכן נראה גם בדעת ר"ת שבתוס' ר"ה דף ט' ע"ב דאף שאוסר לזרוע בתוספת שביעית בכל ענין אפי"ה אינו חייב לעקור אא"כ נקלט בשביעית ומשמע שם דאין זה קשור עם האיסור של תוספת שביעית כי אם רק מפני זה שגרם לקליטה בשביעית, וגם לדעת ר"ת שהובא בר"ש שסובר דאין איסור נטיעה בתוס' שביעית ואפי"ה אם נקלט בשביעית יעקור ג"כ מוכח דאיכא קפידיא שלא לגרום קליטה בשביעית, ונמצא דלדידהו שפיר אסור גם בזה"ז לנטוע אילן סרק אם הקליטה תהא בשביעית, וגם בדעת הרמב"ם סופ"ג משמיטה ה"י נלענ"ד דכיון ששינה מלשון הגמ' והאריך טובא ואפי"ה לא זכר כלל דדינו דוקא בעץ מאכל וגם לא הזכיר כלל הענין של ערלה משמע דמירי גם באילני סרק...אולם מרן החזו"א בס"י כ"ב אות ה' מתיר לזרוע זרעים ולנטוע אילני סרק בזה"ז עד ראש השנה וצ"ע.

נטיעת אילני סרק בשביעית

33. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ד הלכה ד

אין מציתין את האור באישת של קנים מפני שהיא עבודה רשב"ג מתיר וכן היה רשב"ג אומר נוטעין אילן סרק בשביעית

34. ר"ש סיריליאו שם

דס"ל דכיון אילן סרק הוי לעצים או לבנין לא אסיר נטיעתו דלא אסרה תורה אלא למאכל כדכתיב (ויקרא כה: ד) שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, ותזרע לא שייך אלא באוכל, ועוד דומיא דלא תזמור דכרמך.

35. חזון איש שביעית יט: כ

שם אין מציתין את האור באישת של קנים כו' רשב"ג מתיר וכן היה רשב"ג נוטעין אילן סרק, נראה למציתין האור באישת אין כאן כונה אחרת רק לתועלת הצמיחה, והא דשרי רשב"ג משום דס"ל דכל דבר שאינו נוהג בו קדושת שביעית גם עבודה מותר בו וכיון דקנים ואילני סרק אין קדושת שביעית נוהג בהן כדן עצים להסקה כדאמר ב"ק ק"ב א' ה"נ מותר לנוטען, ורבנן ס"ל דבזריעה ונטיעה כולן אסורין ודוקא. לענין קדושת הפירות בעינן לכם דומיא דלאכלה.

36. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ה

אין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק

37. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ה

אפי' אילן סרק. ואפי' ע"י גוי ואפי' נטעו לסייג והוא אסור מן התורה, ואף אם נועצו בארץ ולא איכפת לו בהשרשתו אסור כיון שעושה דרך השרשה וכדלקמן הט"ו, ואפי' זרע דבר שאין רוב בני"א מקיימין אותו אסור מה"ת: